

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ята секція

**СПРАВА «МИРОНЕНКО І МАРТЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF MIRONENKO AND MARTENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 4785/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

10 грудня 2009 року

ОСТАТОЧНЕ

10 березня 2010 року

Текст рішення може підлягати редакційним правкам.

У справі «Мироненко і Мартенко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), Голова,
Рената Ягер (Renate Jaeger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Райт Маруст (Rait Maruste),
Ізабель Берро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefevre),
Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva), судді,
Михайло Буроменський (Mykhaylo Buromenskiy), суддя ad hoc,
та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), Секретар секції,
після наради за зачиненими дверима 17 листопада 2009 року,
вносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 4785/02) проти України, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) двома громадянами України — Володимиром Анатолійовичем Мироненком і Миколою Олексійовичем Мартенком (далі — заявники) 14 грудня 2000 року.

2. Заявників представляв Зволінський В. Г., адвокат, що практикує в м. Києві. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Ю. Зайцевим, Міністерство юстиції.

3. Заявники стверджували, зокрема, про незаконність затримання і тримання їх під вартою та про несправедливість кримінального провадження у справі за їх обвинуваченням, зокрема про те, що суд першої інстанції не був безстороннім.

4. 9 липня 2007 року Голова п'ятої секції вирішив направити заяву Уряду. Також Суд відповідно до пункту 3 статті 29 Конвенції вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявники, 1957 і 1971 років народження відповідно, проживають у м. Києві.

1. Провадження у кримінальній справі, порушеній проти заявників

6. 18 лютого 2000 року заявникам і ще двом підозрюваним Т. і К. було пред'явлено офіційне обвинувачення у викраденні дитини, здійсненому раніше того самого місяця. Хоча батькам було висунуто вимоги про викуп, викрадачі звільнили дитину, не одержавши суму викупу.

7. 21 лютого 2000 року другого заявника і 22 лютого 2000 року першого заявника було затримано за підозрою у причетності до викрадення.

8. 7 червня 2000 року, коли провадження у справі перебувало ще на етапі попереднього слідства, слідчий виніс постанову про закриття кримінальної справи стосовно заявників на підставі Закону України «Про амністію» від 11 травня 2000 року та про звільнення їх зпід варти. Двох інших підозрюваних, Т. і К., було віддано до суду в липні 2000 року.

9. 17 серпня 2000 року суддя Дарницького районного суду м. Києва (далі — Дарницький суд) Б., розглядаючи справу одноособово, задовольнив клопотання представників потерпілих про проведення додаткового розслідування у справі. Дарницький суд постановив, що викрадення дитини було обтяжене вимаганням — більш тяжким злочином, який не підпадав під амністію. Слідчі органи не змогли встановити, хто саме телефонував батькам дитини і вимагав викуп. У цьому зв'язку суд взяв до уваги показання першого заявника, який стверджував, що не знає, хто це зробив. Дарницький суд дав вказівку слідчим органам перевірити достовірність цього показання методом ідентифікації особи за голосом. Суд також зазначив:

«Вказана неповнота і неправильність попереднього слідства не може бути усунута в ході судового слідства; крім того, є наявність у справі підстав для пред'явлення притягнутим до відповідальності особам, а також [заявникам] як особам, відносно яких застосовано Закон України «Про амністію» від 11.05.2000, обвинувачення про більш тяжкий злочин — вимагання...

Прокурору м. Києва вирішити питання відносно законності постанов ... від 07.06.2000 про закриття кримінальної справи відносно [заявників], ... оскільки в їх діях вбачається співучасть у скоєнні більш тяжкого злочину — вимагання. Їхні дії повинні бути, на думку суду, кваліфіковані за сукупністю злочинів.

В залежності від встановленого результату [додаткового розслідування], [слідчі органи повинні] вирішити питання про кваліфікацію даного злочину відносно кожного з співучасників злочину. У випадку скасування постанов про закриття кримінальної справи щодо [заявників], перепред'явити їм обвинувачення та обрати міру запобіжного заходу у відповідності з вимогами Закону та тяжкістю злочину».

10. 22 жовтня 2000 року слідчий повторно заарештував заявників.

11. 24 жовтня 2000 року заступник прокурора м. Києва дав санкцію на тримання заявників під вартою.

12. 8 листопада 2000 року заявники звернулися до Московського районного суду м. Києва (далі — Московський суд) зі скаргою на зазначену санкцію прокурора.

13. 10 і 13 листопада 2000 року та 4 січня 2001 року Московський суд безуспішно намагався витребувати з прокуратури м. Києва матеріали справи, на підставі яких було винесено рішення про тримання заявників під вартою.

14. 16 листопада 2000 року батько дитини у присутності слідчого ідентифікував записаний голос першого заявника як голос особи, яка телефонувала з вимогою викупу.

15. 20 листопада 2000 року попереднє слідство було закінчено і заявникам надали матеріали справи для ознайомлення.

16. 10 січня 2001 року Московський суд направив до Генеральної прокуратури України лист щодо вжиття заходів у зв'язку з тим, що прокуратура м. Києва не надала необхідних матеріалів справи.

17. 15 січня 2001 року Московському суду було повідомлено про те, що попереднє слідство у справі заявника було закінчено 20 листопада 2000 року.

18. 17 січня 2001 року Московський суд за відсутності заявників та їхнього захисника закриття провадження за скаргою заявників щодо санкціонування прокурором їхнього

арешту у зв'язку із закінченням попереднього слідства у справі, як це передбачено Постановою Пленуму Верховного Суду України від 30 вересня 1994 року № 10 (див. п. 34 нижче).

19. 13 лютого 2001 року прокурор направив матеріали справи щодо заявників разом з обвинувальним висновком до Дарницького суду, який згодом провів розпорядче засідання, на якому визнав, що справа готова до судового розгляду, і виніс постанову про тримання заявників під вартою під час розгляду справи в суді.

20. Дарницький суд розглядав справу у складі судді Б. 20 березня і 16 липня 2001 року заявники зверталися до голови Дарницького суду із клопотаннями про відвід судді Б., стверджуючи, що у зв'язку з його попередньою участю у провадженні в нього вже сформувалася упереджена думка про те, що вони винні у вимаганні. 20 березня і 23 липня 2001 року голова Дарницького суду відмовив заявникам у задоволенні їхніх клопотань, зазначивши, що наведені ними аргументи про стверджувану упередженість судді Б. не можуть служити підставою для його відводу.

21. Під час засідань суд задовольнив кілька клопотань заявників про допит додаткових свідків і проведення певних слідчих дій. Водночас суд відмовив у задоволенні їхніх клопотань про допит власника квартири, в якій тримали дитину до її звільнення, про встановлення особи невідомого чоловіка, який нібито примусив першого заявника здійснити викрадення, та про дослідження тих записів телефонних розмов, які були зроблені службою безпеки під час розшуку дитини. Суд визнав, що запропоновані докази не мають стосунку до справи, зазначивши, зокрема, що розмови по телефону з батьками дитини почали записувати після дзвінка, під час якого їм висунули вимоги про викуп, і що, отже, такі записи не можуть бути використані у якості доказів.

22. 3 січня 2002 року Дарницький суд одноособово суддею Б. визнав заявників винними у вимаганні та незаконному позбавленні волі. Дарницький суд послався, зокрема, на часткові зізнання заявників та інших підсудних у справі (вони зізналися у викраденні дитини, але заперечували, що вимагали викуп, тобто факт вимагання), показання дитини та її батька, а також результати ідентифікації голосу. Першого заявника засуджено до десяти років позбавлення волі, а другого — до дев'яти років.

23. Заявники оскаржили вирок в апеляційному порядку. У своїй апеляційній скарзі вони стверджували, зокрема, що спосіб, в який було здійснено ідентифікацію голосу, є незаконним, і висловили сумнів щодо безсторонності судді Б.

24. Ухвалою від 21 червня 2002 року апеляційний суд м. Києва (далі — апеляційний суд) залишив вирок від 3 січня 2002 року без змін, визнавши, зокрема, що ідентифікацію голосу було здійснено відповідно до чинного процесуального законодавства.

25. Заявники оскаржили вирок у касаційному порядку, навівши ті самі аргументи, що і в апеляційному суді. Ані заявники, ані їхній захисник не подавали клопотання про виклик їх у судові засідання для дачі пояснень, як це передбачено статтею 391 Кримінально-процесуального кодексу (див. п. 38 нижче).

26. 10 квітня 2003 року Верховний Суд України, розглянувши справу за відсутності заявників та їхнього захисника, але в присутності прокурора, залишив касаційну скаргу заявників без задоволення, а рішення судів нижчого рівня — без змін.

27. При винесенні рішень ані апеляційний суд, ані Верховний Суд України не розглядали питання безсторонності судді Б.

2. Стверджуване погане поведження щодо другого заявника

28. 17 лютого 2000 року працівники міліції затримали другого заявника за нецензурну лайку в громадському місці. Ймовірно, що одразу після затримання його було допитано у зв'язку з причетністю його до згаданого вище викрадення. За його твердженням, з 17 до 25 лютого 2000 року він постійно зазнавав поганого поведження з боку працівників міліції.

29. 18 лютого 2000 року Дарницький суд виніс постанову про застосування до другого заявника адміністративного арешту на десять діб за дрібне хуліганство.

30. Того самого дня з другим заявником у відділі міліції бачилися його дружина і пан Ш.

31. 10 вересня 2002 року до Дарницької районної прокуратури надійшла скарга другого заявника про погане поведження щодо нього з боку працівників міліції у період з 18 до 25 лютого 2000 року.

32. 21 вересня 2002 року Дарницька районна прокуратура винесла постанову про відмову в порушенні кримінальної справи щодо, як стверджував заявник, поганого поведження. Постанова ґрунтувалася на показаннях трьох працівників міліції, про яких ішлося в скарзі, та показаннях пана Ш., працівники міліції заперечували факт поганого поведження із заявником, а пан Ш. повідомив, що 18 лютого 2000 року, коли він бачився з другим заявником, у того були опухлі пальці, але жодних інших тілесних ушкоджень не було. Другий заявник оскаржив постанову.

33. 23 березня 2004 року Дарницький суд визнав, що попереднє розслідування було належним і достатнім і що немає потреби в додатковому розслідуванні. Це рішення було залишене без змін апеляційним судом і Верховним Судом України 26 травня 2004 року і 31 травня 2005 року відповідно.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Оскарження до суду санкції прокурора на арешт і клопотання про перевірку судом законності затримання

34. Відповідні положення національного законодавства та практики стисло викладено в рішеннях Суду у справі *«Невмержицький проти України» (Nevmerzhitsky v. Ukraine)*, заява № 54825/00, пп. 53-54, ЄСПЛ 2005-II (витяги) і рішення у справі *«Слоєв проти України» (Yeloyev v. Ukraine)*, заява № 17283/02, п. 35, рішення від 6 листопада 2008 року.

35. Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 30 вересня 1994 року № 10 «Про деякі питання, що виникають при застосуванні судами законодавства, яке передбачає оскарження до суду санкції прокурора на арешт» затримані особи мали право у будь-який момент розслідування справи оскаржити санкцію прокурора на арешт. Якщо на момент розгляду скарги суд встановив, що попереднє слідство вже закінчено, провадження про оскарження санкції прокурора на арешт мало бути закрито.

2. Відвід судді

36. Стаття 54 Кримінально-процесуального кодексу передбачає, зокрема, що суддя не може брати участь у розгляді кримінальної справи за умови, якщо він під час попереднього розслідування справи вирішував питання щодо проведення обшуку, обрання, зміни чи скасування запобіжних заходів, продовження строків тримання під

вартою або розглядав скарги на затримання чи на постанови про закриття справи. Такою умовою згідно з цією статтею є також «наявність інших обставин, які викликають сумнів в об'єктивності судді».

37. Згідно зі статтею 55 Кримінально-процесуального кодексу, якщо суддя брав участь у розгляді кримінальної справи в суді першої інстанції і постановлений ним вирок було скасовано в апеляційному порядку, він не може брати участь у новому розгляді цієї справи в суді першої інстанції.

38. Стаття 57 Кримінально-процесуального кодексу передбачає, що в разі розгляду справи судом у складі одного судді відвід, заявлений стороною такому судді, вирішується постановою голови відповідного суду.

3. Участь у розгляді справи в касаційному порядку

39. Стаття 391 Кримінально-процесуального кодексу передбачає:

«У засіданні суду касаційної інстанції, яке проводиться за участю прокурора, можуть брати участь [засуджений або виправданий, їхні представники, цивільні сторони та їхні представники]. У разі потреби суд має право запросити цих осіб для дачі пояснень. Клопотання засудженого, який утримується під вартою, про виклик його для дачі пояснень при касаційній перевірці судових рішень є обов'язковим для суду касаційної інстанції.

Учасники судового розгляду, що з'явилися у судове засідання, мають право давати пояснення».

ЩОДО ПРАВА

I. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

40. Заявники стверджували, що після затримання їх не було негайно доставлено до судді. Заявники також скаржилися, що Московський районний суд протягом кількох місяців не розглядав їхнє клопотання про звільнення згідно з варті і що рішення цього суду про закриття провадження щодо їхнього клопотання ґрунтувалося не на законі, а на Постанові Пленуму Верховного Суду України (див. пункти 18 і 34 вище). Заявники посилалися на пункт 1 статті 6 і пункт 4 статті 5 Конвенції. Посилаючись на пункт 5 статті 5 Конвенції, вони також скаржилися, що не мали забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з порушеннями статті 5 Конвенції. У відповідних положеннях статті 5 Конвенції зазначено:

«3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування».

А. Щодо прийнятності

41. Уряд стверджував, що заявники не подавали скарг за пунктом 3 статті 5 Конвенції і, отже, не вважають себе потерпілими від порушення зазначеного вище положення. Тому і їхня скарга за пунктом 5 статті 5 Конвенції є непринятною.

42. Заявники стверджували, що, починаючи зі свого першого листа до Суду, вони скаржилися на те, що національні органи не забезпечили судового контролю щодо законності їхнього затримання, здійсненого за санкцією прокурора, але при цьому помилково посілалися на пункт 1 статті 6 Конвенції.

43. Суд повторює, що стаття 34 передбачає право будь-якого заявника вважати себе потерпілим «від допущеного ... порушення прав, викладених у Конвенції»; вона вимагає від нього викласти суть скарги, але не зобов'язує уточнювати, яку саме статтю, пункт чи підпункт або навіть яке саме право мається на увазі. Встановлення жорсткіших вимог призводило б до несправедливих наслідків, бо переважна більшість «індивідуальних» заяв надходить від громадян не фахівців права, які звертаються до Суду без допомоги адвоката (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Гуццарді проти Італії*» (*Guzzardi v. Italy*), рішення від 6 листопада 1980 року, п. 61, серія А, № 39).

44. Суд переконався в тому, що заявники справді скаржилися на незабезпечення належного судового контролю законності їхнього затримання, здійсненого за санкцією прокурора, і вважає, що їхнє помилкове посилання на статтю 6 не перешкоджає Суду як контролюючій інстанції з юридичної характеристики фактів у справі розглянути порушене заявниками питання за пунктом 3 статті 5 Конвенції, який є застосовним у цій справі. На такій самій підставі їхня скарга за пунктом 5 статті 5 Конвенції оголошується прийнятною.

45. Тому Суд відхиляє це заперечення Уряду. Суд вважає, що ці скарги не є явно необґрунтованими у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вони не є непринятними з якихось інших підстав. Отже, вони оголошуються прийнятними.

В. Щодо суті

1. Пункт 3 статті 5 Конвенції

46. Уряд посилався на своє заперечення щодо прийнятності заяви і не подав додаткових зауважень щодо суті.

47. Заявники додаткових зауважень не подали.

48. Суд повторює, що пункт 3 статті 5 Конвенції гарантує особам, затриманим або взятим під варту за підозрою у вчиненні злочину, захист від свавільного чи безпідставного позбавлення свободи. Пункт 3 статті 5 Конвенції має на меті забезпечення негайного й автоматичного судового контролю за затриманням особи поліцією чи адміністративним затриманням, здійсненого відповідно до підпункту «с» пункту 1 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «*Гаркманн проти Естонії*» (*Harkmann v. Estonia*), заява № 2192/03, п. 36, рішення від 11 липня 2006 року, з наведеними посиланнями).

49. Суд також зауважує, що згідно з українським законодавством прокурор не може вважатися особою, яка здійснює «судову владу» у значенні пункту 3 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «*Невмержицький проти України*» (*Nevmerzhitsky v. Ukraine*), заява № 54825/00, п. 125, ЄСПЛ 2005-II (витяги)).

50. Суд зазначає, що заявники, яких 22 жовтня 2000 року було знову взято під варту, не постали перед суддею під час досудового слідства, тобто принаймні до середини лютого 2001 року, коли кримінальну справу заявників було передано до суду і відбулося розпорядче засідання (див. п. 19 вище). Суд вважає, що тримання заявників під вартою протягом кількох місяців без відповідного судового контролю виходить поза суворі часові рамки, встановлені пунктом 3 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «*Броган та інші проти Сполученого Королівства*» (*Brogan and Others v. the United Kingdom*), рішення від 29 листопада 1988 року, серія А, № 145-В, с. 30–35, п. 55–62).

51. Беручи до уваги викладене вище, Суд доходить висновку, що мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

2. Пункт 4 статті 5 Конвенції

52. Уряд стверджував, без усяких додаткових пояснень, що порушення пункту 4 статті 5 Конвенції не було.

53. Заявники додаткових зауважень не подавали.

54. Суд повторює, що пункт 4 статті 5 Конвенції передбачає право затриманих чи осіб, які тримаються під вартою, затриманих на судовий контроль щодо дотримання процесуальних і матеріально-правових умов, які, з погляду Конвенції, є неодмінними умовами забезпечення «законності» позбавлення свободи. Це означає, що компетентний суд повинен перевірити не лише дотримання процесуальних вимог національного законодавства, а й обґрунтованість підозри, на підставі якої здійснено затримання, та законність мети цього затримання і подальшого тримання під вартою (див. рішення у справі «*Буткевічюс проти Литви*» (*Butkevicius v. Lithuania*), заява № 48297/99, п. 43, ЄСПЛ 2002-II).

55. Суд зазначає, що за обставин цієї справи ініційоване заявниками провадження з перевірки законності тримання під вартою тривало понад два місяці і не завершилося винесенням рішення по суті (див. п. 18 вище). Крім того, як зазначали заявники, ухвалюючи рішення про закриття провадження, національний суд керувався Постановою Пленуму Верховного Суду України, проте Суд встановив раніше, що постанови Пленуму Верховного Суду не мають сили закону і не є обов'язковими до виконання судами та правоохоронними органами (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Солдатенко проти України*» (*Soldatenko v. Ukraine*), заява № 2440/07, п. 113, рішення від 23 жовтня 2008 року).

56. Наведені вище міркування Суд вважає достатніми для висновку про те, що заявники не реалізували, як цього вимагає пункт 4 статті 5 Конвенції, свого права на судовий контроль законності їхнього тримання під вартою.

Отже, мало місце порушення цього положення.

3. Пункт 5 статті 5 Конвенції

57. Заявники скаржилися на те, що вони не мали можливості звернутись до національних судів з вимогою про відшкодування за незаконне затримання.

58. Уряд посилався на своє попереднє заперечення і не подав додаткових зауважень щодо суті.

59. Суд повторює, що дотримання пункту 5 статті 5 Конвенції забезпечується тоді, коли існує можливість вимагати відшкодування шкоди, заподіяної позбавленням свободи за умов, які суперечили пунктам 1, 2, 3 і 4 (див. рішення у справах «*Вассінк проти Нідерландів*» (*Wassink v. the Netherlands*), рішення від 27 вересня 1990 року, серія А, № 185-А, с. 14, п. 38, і «*Вачев проти Болгарії*» (*Vachev v. Bulgaria*), заява № 42987/98, п. 79, ЄСПЛ 2004-... (витяги)). Отже, право на відшкодування, закріплене в пункті 5 статті 5 Конвенції, виникає після того, як національний орган або Суд виявив порушення одного з попередніх пунктів цієї статті.

60. Оскільки Суд уже встановив, що мали місце порушення пунктів 3 і 4 статті 5 Конвенції, пункт 5 статті 5 Конвенції також може застосовуватися у цій справі (див. рішення у справі «*Стіл та інші проти Сполученого Королівства*» (*Steel and Others v. the United Kingdom*), рішення від 23 вересня 1998 року, *Reports of Judgments and Decisions*, 1998-VII, с. 2740, п. 81). Отже, Суд має визначити, чи передбачало законодавство України у випадку заявника забезпечене правовою санкцією право на відшкодування за порушення статті 5 Конвенції.

61. Суд зазначає, що Уряд не вказав засіб юридичного захисту, який би передбачало законодавство України на час подій у справі і який міг би забезпечити відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями, виявленими в цій справі. Суду також не відомі такі засоби юридичного захисту. Крім того, як видається, національні суди не вирішили питання законності позбавлення заявників свободи, тому заявники виявилися позбавленими навіть теоретичної можливості вимагати відшкодування в національних судах (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Светлорусов проти України*» (*Svetlorusov v. Ukraine*), заява № 2929/05, п. 69, рішення від 12 березня 2009 року). Отже, Суд доходить висновку, що мало місце порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

II. СКАРГА ЗА ПУНКТОМ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ ЩОДО НЕЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗСТОРОННОСТІ

62. Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, заявники скаржилися, що суд першої інстанції, який виніс обвинувальний вирок в їхній справі, не був безстороннім, оскільки засідав одноособово суддею Б., який на попередніх етапах провадження висловив думку про те, що вони винні у вимаганні. У пункті 1 статті 6 Конвенції зазначено:

«Кожен має право на справедливий ... розгляд його справи ... незалежним і безстороннім судом..., який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення...»

А. Щодо прийнятності

63. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з якихось інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

В. Щодо суті

64. Уряд вважав, що немає підстав ставити під сумнів в безсторонність національних судів у цій справі. Уряд доводив, що суддя Б., який одноособово розглядав справу в першій інстанції, не проявив ніякої упередженості стосовно заявників. Він задовольнив повністю або частково різні процесуальні клопотання, подані ними. Щодо ухвали суду від 17 серпня 2000 року, то Уряд вважав, що суддя Б. дав лише правову оцінку існуючим фактам і постановив провести додаткове розслідування саме через те, що слідчі органи не змогли розслідувати справу і встановити винного у вимаганні. Уряд також посилався на

те, що це питання розглядали голова Дарницького суду і суди вищого рівня, які не встановили фактів упередженості судді Б.

65. Заявники з цим не погоджувалися.

66. Згідно з усталеною практикою Суду, наявність безсторонності має визначатися, для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції, за допомогою суб'єктивного та об'єктивного критеріїв. За суб'єктивним критерієм оцінюється особисте переконання та поведінка конкретного судді, тобто чи виявляв суддя упередженість або безсторонність у даній справі. Відповідно до об'єктивного критерію визначається, серед інших аспектів, чи забезпечував суд як такий та його склад відсутність будь-яких сумнівів у його безсторонності (див., зокрема, рішення у справах «Фей проти Австрії» (*Fey v. Austria*), рішення від 24 лютого 1993 року, серія А, № 255, с. 12, п. 27, 28 і 30, та «Веттштайн проти Швейцарії» (*Wettstein v. Switzerland*), заява № 33958/96, п. 42, ЄСПЛ 2000-XII). У кожній окремій справі слід визначити, чи мають стосунки, що розглядаються, таку природу та ступінь, що свідчать про те, що суд не є безстороннім (див. рішення у справі «Пуллар проти Сполученого Королівства» (*Pullar v. the United Kingdom*), рішення від 10 червня 1996 року, *Reports* 1996-III, с. 794, п. 38).

67. Особиста безсторонність суду презумується, поки не надано доказів протилежного (див. згадане вище рішення у справі *Веттштайна (Wettstein)*, п. 43).

68. У справі, що розглядається, Суд не визнає, що існує достатньо ознак, які вказують на прояв особистої упередженості з боку судді Б., який розглядав справу заявників. У будь-якому разі Суд не вважає за необхідне вирішувати це питання, оскільки на підставах, які викладено нижче, він дійшов висновку, що суд не був безстороннім за об'єктивним критерієм.

69. Застосовуючи об'єктивний критерій, слід з'ясувати, чи існують, окрім самої поведінки судді Б., певні факти, які можуть служити підставою для сумніву в його безсторонності. Тобто при визначенні наявності у відповідній справі законних підстав сумніватися в безсторонності певного судді позиція особи, про яку йдеться, має важливе, але не вирішальне значення. Вирішальне значення при цьому матиме можливість вважати такі сумніви об'єктивно обґрунтованими (див. згадане вище рішення у справі *Веттштайна (Wettstein)*, п. 44, та рішення у справі «Феррантеллі та Сантанджело проти Італії» (*Ferrantelli and Santangelo v. Italy*), рішення від 7 серпня 1996 року, *Reports* 1996-III, с. 951-952, п. 58).

70. У цьому зв'язку навіть видимі ознаки можуть мати певне значення або, іншими словами, «має не лише здійснюватися правосуддя — ще має бути видно, що воно здійснюється» (див. рішення у справі «Де Куббер проти Бельгії» (*De Cubber v. Belgium*), рішення від 26 жовтня 1984 року, серія А, № 86, с. 14, п. 26). Адже йдеться про необхідність забезпечення довіри, яку суди в демократичному суспільстві повинні вселяти у громадськість (див. згадане вище рішення у справі *Веттштайна (Wettstein)*, там само, та рішення у справі «Кастільо Альгар проти Іспанії» (*Castillo Algar v. Spain*), рішення від 28 жовтня 1998 року, *Reports* 1998-VIII, с. 3116, п. 45).

71. Суд зазначає, що ухвалою від 17 серпня 2000 року суддя Б. повернув кримінальну справу стосовно Т. і К. на додаткове розслідування, висловивши думку, що зазначені вище підсудні і заявники вдалися до вимагання і цей факт не був розслідуваний правоохоронними органами. Такі формулювання в його ухвалі як, наприклад, про те, що «оскільки в їх діях вбачається співучасть в скоєнні більш тяжкого злочину — вимагання» (див. п. 9 вище), могли викликати обґрунтовані побоювання, що у судді Б. уже сформувалася думка про вину заявників і що це може позначитися на його безсторонності

в разі повторного направлення йому матеріалів цієї справи для розгляду. Отже, на думку Суду, побоювання заявників щодо небезсторонності судді Б. можна вважати об'єктивно обґрунтованими. До того ж, розглядаючи апеляції заявників, суди вищих рівнів проігнорували їхні доводи з цього приводу.

72. Отже, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

III. ІНШІ СКАРГИ

73. Посилаючись на статтю 6 Конвенції, заявники також скаржилися, що ідентифікацію голосу було призначено і проведено з порушенням відповідних процесуальних норм. Вони також скаржилися, що суд першої інстанції відмовився допитати додаткових свідків і дослідити додаткові речові докази. Заявники стверджували, що розгляд їхніх касаційних скарг на обвинувальні вироки у Верховному Суді України здійснювався без дотримання принципу рівності сторін. Другий заявник скаржився за статтею 3 Конвенції, що під час тримання його у відділі міліції він зазнав поганого поводження.

74. Суд розглянув ці скарги заявників, оскільки їх було подано. Уважно дослідивши зауваження заявника, виходячи з сукупності наявних матеріалів, Суд не встановив в тій мірі, в якій він є повноважним вивчати заявлені скарги, жодних ознак порушення прав та свобод, гарантованих Конвенцією.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

75. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

76. Перший заявник вимагав відшкодування моральної шкоди в розмірі 335 000 євро. Другий заявник вимагав відшкодування моральної шкоди в розмірі 485 000 євро.

77. Уряд вважав ці вимоги надмірними та необґрунтованими і наполягав на відсутності причинного зв'язку між стверджуваними порушеннями і заявленою вимогою про відшкодування шкоди.

78. Суд вважає, що внаслідок порушень, які було встановлено, заявники зазнали моральної шкоди. Оцінюючи розмір шкоди за принципом справедливості, як цього вимагає стаття 41 Конвенції, Суд призначає кожному із заявників по 5000 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

79. Заявники не висунули вимог за цим пунктом. Тому Суд не присуджує відшкодування.

C. Пеня

80. Суд вважає, що пеня в разі несвоєчасної виплати має визначатися на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги за пунктами 3, 4 і 5 статті 5 та пунктом 1 статті 6 Конвенції (брак безсторонності) прийнятними, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

2. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

3. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

4. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

5. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з браком безсторонності.

6. *Постановляє*, що:

а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникам зазначені нижче суми з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначених сум:

i) п. Мироненку: 5000 (п'ять тисяч) євро — відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в українські гривні за курсом на день здійснення платежу;

ii) п. Мартенку: 5000 (п'ять тисяч) євро — відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в українські гривні за курсом на день здійснення платежу;

б) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на названі вище суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, чинної у період несплати, плюс три відсоткові пункти.

7. *Відхиляє* решту вимог заявників стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 10 грудня 2009 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова